

УДК 811.111'27'37: 811.134.2-044.7

DOI <https://doi.org/10.32782/2522-4077-2024-210-45>

ІСПАНСЬКІ ЗАПОЗИЧЕННЯ АМЕРИКАНСЬКОГО ВАРІАНТА АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ: ХРОНОЛОГІЯ НАДХОДЖЕННЯ ТА СЕМАНТИЧНІ ЗМІНИ

SPANISH BORROWINGS OF THE AMERICAN VARIANT OF THE ENGLISH LANGUAGE: CHRONOLOGY OF COMING AND SEMANTIC CHANGES

Шовкопляс Ю.О.,

orcid.org/0000-0003-1473-4411

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри викладання другої іноземної мови
Запорізького національного університету

Статтю присвячено дослідженню хронології надходження та семантичних змін іспанізмів при їх запозиченні до американського варіанта англійської мови. В статті визначаються часові межі надходження іспанських запозичень до американського варіанта англійської мови, з'ясовуються екстралінгвальні фактори їх надходження. Основну увагу приділено в статті семантичними змінам, яких зазнали іспанізми при надходженні до американського варіанта англійської мови.

Іспанські запозичення почали з'являтися в американському варіанті англійської мови з початку його формування у XVII столітті завдяки контактам представників іспаномовних і англійськомовних спільнот, що відбувались на території Північної Америки. Хоча процеси запозичення іспанізмів до американського варіанта англійської мови тривають і нині, вони були найбільш інтенсивними в XVIII та XIX століттях. Це зумовлено екстралінгвальними факторами, ключовими із яких є заселення представниками іспаномовних спільнот території США, її історичними, політичними, економічними, соціокультурними та іншими взаєминами з іспаномовними країнами.

При надходженні до американського варіанта англійської мови більша кількість іспанізмів зазнали значних семантичних змін. Подібні зміни були як якісними, так і кількісними, а також визначались кількістю значень етимонів запозичених одиниць. Ті з них, які походили від моносемантичних іспанізмів, зберегли своє вихідне значення, а також зазнали спеціалізації, конкретизації та генералізації. У одиниць, які підлягли вказаним семантичним процесам, з'явилися також нові відтінки значення, відмінні від значення їх етимонів. Стилiстичне забарвлення окремих запозичених одиниць змінилося.

Іспаномовні запозичення, які походили від полісемантичних етимонів, зберегли лише окремі або одне значення своїх етимонів, а також зазнали конкретизації та генералізації значення, зміщення значення від центру до периферії. Окремі з цих лексичних одиниць отримали нові значення або їх відтінки, змінили своє стилістичне забарвлення в американському варіанті англійської мови. Багато з іспанських запозичень стали також одиницями його сленгу.

Ключові слова: американський варіант, англійська мова, запозичення, етимон, іспанізм, семантична зміна, хронологія.

The article is devoted to the study of the chronology of coming and semantic changes of Spanish borrowings of the American variant of the English language. Time limits and extralinguistic factors of their penetration into the American variant of the English language are clarified in the article. Main attention is paid to the semantic changes of Spanish borrowings in the American variant of the English language.

Spanish borrowings began to appear in American English since its formation began in the XVII century due to the contacts of representatives of Spanish-speaking and English-speaking communities that took place on the territory of North America. Although the processes of borrowing of Spanish units into the American variant of the English language have been lasted till present days, in the XVIII and XIX centuries they were the most intensive. It was caused by extralinguistic factors, the key of which are the settlement of representatives of Spanish-speaking communities in the US territory, historical, political, economic, sociocultural and other relations of the USA with Spanish-speaking countries.

Most of Spanish borrowings underwent significant semantic changes in the American variant of the English language. Such changes were qualitative and quantitative. They were also predetermined by the quantity of etymons of the borrowed units. Spanish borrowings originated from monosemantic lexical units saved their meanings or underwent specialization, specification and generalization. Some units that underwent the abovementioned semantic processes acquired new shades of meanings, different from meanings of their etymons. Stylistic colorings of some borrowed units were changed.

Spanish borrowings originated from polysemantic etymons saved some of meanings or one meaning of their etymons. Some borrowings also underwent concretization and generalization of their meanings, a displacement of meaning from the center to the periphery. Some borrowed units acquired new meanings or their shades, changed their stylistic colorings in the American variant of the English language. A lot of Spanish borrowings also became units of its slang.

Key words: American variant, the English language, borrowing, etymon, Spanishism, semantic change, chronology.

Постановка проблеми. Проблематика запозичень, що сприяють розвитку та збагаченню різних мов, є однією з найбільш цікавих для лінгвістів, про що свідчать численні наукові розвідки [1–8]. Особлива роль приділяється при цьому англійській мові, що зумовлено двома основними факторами: тим, що її вважають «мовою гібридною», [9, с. 18], до якої протягом усієї історії її розвитку надходили одиниці та морфеми з інших мов, а також її статусом як основної мови міжнародного спілкування у сучасній світовій спільноті, ключової мови сфери інформаційних технологій, мовою найбільш впливових країн світу [9, с. 7], що власне і призвело до поширення у вітчизняній лінгвістиці поняття «англомовний світ» [4].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Попри інтенсивні контакти представників іспанськомовних спільнот і англомовного світу, що фактично розпочалися ще у XVII столітті, з-поміж інших європейських запозичень, тобто тих одиниць, що надійшли до англійської мови з європейських мов, найменш вивченими у вітчизняній лінгвістиці є іспанізми – лексичні одиниці іспанської мови.

Визначені одиниці відіграли надзвичайну роль у формуванні американського варіанта англійської мови, на що зокрема вказували американський есеїст Г. Менкен, зазначаючи, що «внесок іспанської мови у формування словникового складу американської англійської порівняно з іншими європейськими мовами є найбільш значущим» [10, с. 23], американський лінгвіст Т. Пайлз, вказуючи, що «найбільший вплив на американський варіант англійської мови з-поміж мов здійснила іспанська» [11, с. 44], мовознавець США Дж. Крепп, постулюючи, що «з іспанської до американської англійської надійшла більшість іншомовних слів» [12, с. 31] та ін.

Незважаючи на це, у вітчизняній лінгвістиці й донині існують лише поодинокі наукові дослідження, присвячені іспанськомовним запозиченням американського варіанта англійської мови [13–15]. Саме цей факт і визначає *актуальність* статті, а її *завдання* полягають у з'ясуванні кількісних і якісних семантичних змін, які зазнали лексичні одиниці іспанського походження в американському варіанті англійської мови, чому передують встановлення часових меж і деталізація причин надходження запозичень вказаних одиниць до нього.

На початку взаємодії іспанської мови та американського варіанта англійської мови до останнього надійшла невелика кількість іспанських запозичень, що пояснюється незначними контактами між носіями мов. У XVIII столітті кількість іспанськомовних запозичень в американському варіанті англійської мови зростає, оскільки подібні контакти починають зміцнюватися та розширюватися. Під їх впливом зокрема з'являються такі одиниці, як *rancho*, *corral*, *chinch* та ін.

Основна кількість іспанськомовних запозичень надійшли до американської англійської в XIX столітті, що пояснюється такими екстралінгвальними факторами як період боротьби латиноамериканських колоній Іспанії за незалежність, «золота лихоманка», яка привабила велику кількість людей до Америки, завоювання іспанськомовних територій у Мексиці. Іспанські запозичення, що надійшли до американського варіанта англійської мови у цей період у значній

кількості, були різноманітними за тематикою. Це були не тільки одиниці на позначення понять флори та фауни, але й засоби йменування понять суспільно-політичного життя, архітектури, мистецтва тощо.

У XX–XXI столітті процес поповнення іспаномовними запозиченнями американського варіанта англійської мови вже не був таким інтенсивним, хоча вони й продовжували та продовжують надходити до нього із Іспанії та країн Латинської Америки через громадянську війну в Іспанії, національно-визвольну боротьбу в країнах Латинської Америки, розвиток туризму, мистецтва, нові суспільно-політичні реалії та процеси глобалізації.

Аналіз вибірки іспанізмів, зробленої нами для цієї розвідки із словників [16–19], дозволив встановити, що вони поділяються на ті, які мають одне значення, та ті, що є багатозначними, власне мають два, три та більше значень, а також характеризуються наявністю основного значення та його варіантів. Семантична структура лексичних іспанізмів характеризується низкою специфічних ознак, що є відсутніми у етимонів, тобто одиниць від яких вони походять, і є важливим показником ступеня адаптації в системі-реципієнті.

Для моносемантичних іспанізмів американського варіанта англійської мови характерним є повне збереження вихідної семантичної структури лексичної одиниці, спеціалізація вихідних значень, розширення вихідного семантичного значення лексичної одиниці.

Під збереженням або відтворенням семантичної структури прототипу- моносеманту ми розуміємо «спосіб відтворення семантичної структури, що характеризується збереженням денотативного значення та стилістичного співвіднесення етимону» [20, с. 108]. Іспанізми цього типу є в основному іменниками та термінами або засобами точного йменування речовин, конкретних об'єктів та абстрактних понять позамовної дійсності, наприклад:

nanduti – легка, тонка тканина;

salmonica – віта колона;

pulperia – закусочна;

peccadillo – невеликий гріх

Як правило, іспанізми, що зберігають значення етимону, не є поширеними в американському варіанті англійської мови. Вони віддзеркалюють суто специфічні явища та поняття, що є характерними для життя народів іспанськомовних країн та населення південно-західної частини США, де проживає іспанськомовне населення. Досить часто ці одиниці є історизмами та архаїзмами, що не завжди фіксується в словниках відповідними позначками, зокрема:

quipree – вузликоче письмо давніх перуанців;

tuladi – іспанець, який прийняв мусульманську віру.

Деякі іспанізми, що зберегли значення етимону, із плином часу та внаслідок асиміляції втрачили свій суто іспанський характер. Вони стали загальновідомими завдяки засобам масової інформації, туризму, розвитку спортивних, культурних, торгово-економічних зв'язків. Прикладом можуть слугувати назви іспанських танців, музичних творів, інструментів, літературних творів, одиниці йменування понять суспільно-політичного життя, наприклад:

bolero, jota, guitarra, Don Quijote, Rosinante, siesta, filibuster.

Виходячи з того, що більшість запозичених іспанізмів, які походять від моносемантичних етимонів, повністю зберігають своє значення в мові-реципієнті, зміна стилістичного забарвлення для них не є характерною, наприклад:

meson – ісп. таверна, прилавок; амер. англ. таверна;

rio – ісп., амер. англ. річка.

Разом із тим, низка моносемантичних іспанізмів підлягає в американському варіанті англійської мови конкретизації значення. Це виявляється в тому, що при запозиченні денотативне значення етимону зберігається лише частково, опиняючись у новому контексті.

Порівняємо семантичне значення лексеми *picacho*, яка в іспанській мові позначає *вершину гори*, а в американському варіанті англійської мови використовується в значенні *великий*

одиночний *гострокінцевий пагорб*. Іншим прикладом є лексема *llanero*, що в іспанській мові має значення *мешканець рівнин*, а в американському варіанті англійської мови – *пастух у Південній Америці*.

Нерідко в результаті спеціалізації чи конкретизації значення у запозичених одиниць з'являються нові відтінки значень, що свідчать про іспанське походження або про специфічне використання на території США. Стилістичне забарвлення подібних одиниць може змінюватися. Так, наприклад, лексема *fason* – *великий ніж* є стилістично нейтральною в іспанській мові, в той час як в американському варіанті англійської мови вона стала використовуватися як професіоналізм із значенням *довгий і важкий ніж, що використовується південно-американським гаучо*. Це свідчить про процес семантичної міграції лексеми [21, с. 216] при її запозиченні до іншої мови.

Лексична одиниця *chaqueta* в іспанській мові має значення *жакет, куртка*, в той час, як в американському варіанті англійської мови вона означає *куртка, яку носять ковбої*. Іспанізм *abrazo* – *обійми* в американському варіанті англійської мови означає *обійми на знак вітання*, тобто конкретизується.

Зміна семантичної структури етимону при запозиченні може відбуватися на основі метонімічного або метафоричного перенесення. Моносемантичні лексеми іспанського походження зазнають змін семантичного обсягу в результаті метонімічного чи метафоричного перенесення при розширенні денотативного значення.

Так, наприклад, в іспанській мові лексема *calamanco* використовується для позначення вовняної тканини, а в американському варіанті англійської мови вона вживається у значенні *одяг із вовняної тканини*. Лексична одиниця *talpais* в іспанській мові використовується для йменування сухого, неродючого ґрунту. В американському варіанті англійської мови ця одиниця має два значення, які є власне лексико-семантичними варіантами: *неродючий ґрунт, під яким знаходиться базальтова лава; базальтова лава*.

Більших змін зазнають іспанізми-запозичення, етимони яких є багатозначними. Повне збереження значення цих одиниць спостерігається рідко. Найчастіше це стосується одиниць, значення яких сформувалось на основі метонімічного перенесення. Наприклад, такі іспанізми, як *madriñaque* (*волокно, що видобувається із різних видів пальм на Філіппінах, одяг із цього волокна*) та *rosol* (*їжа з м'яса з кукурудзяним борошном, напій із підсолодженої кукурудзи*) зберегли свої значення при запозиченні до американського варіанта англійської мови.

Більшість запозичених іспанізмів, що у вихідній мові є багатозначними одиницями, зазнають звуження значення чи зберігають при надходженні до американської англійської одне із своїх значень. Так, наприклад, багатозначна іспанська лексема *tachero* надійшла до аналізованого варіанту англійської мови лише зі значенням *запальничка*. Іншим прикладом є іспанська лексема *ricadura* (*оцет, укол, надріз, поріз, невелика кількість тютюну для сигарет*), що зберігає у американському варіанті англійської мови останнє значення.

Іспанізми зберігають також своє основне значення при надходженні до американського варіанта англійської мови, наприклад:

petate – амер. англ. *циновка, ісп. циновка, ліжко, вузел із постіллю*;

manteca – амер. англ. *животний жир, ісп. животний жир, жир в молоці, какао, помада*.

Поряд із цим, значна кількість іспанських запозичень американського варіанта англійської мови, що походять від полісемантичних лексем, зберігають декілька значень у ньому, зокрема:

rambla – яр, лощина, широка вулиця.

Також деякі значення полісемантичних іспанізмів можуть уточнюватися, наприклад:

cabeza – ісп., амер. англ. *голова людини або тварини; голова сім'ї, керівник; амер. англ. голова групи філіппінських сімей*.

Нерідко при запозиченні полісемантичних слів в нову лексичну систему може не переноситись жодне з оригінальних значень слова. Разом із тим запозичення може передавати основний

зміст вихідної одиниці, являючи собою сумарне вираження тих конститuentів, які складають змістову структуру етимону. Так, наприклад, іспанізм *vigía* використовується в американському варіанті англійської мови у значенні *умовний знак небезпеки для позначення небезпечної схелі або мілини*. Оригінальна лексична одиниця має при цьому наступні значення:

сторожова будка, спостерігацька вишка, спостерігач (на березі), марсовий (на судні), передовий спостерігацький пост, нагляд, схеля, що виступає з води.

Звуження, спеціалізація, поява нового відтінка значення спостерігається при переході іспанізма *hoja* в американській варіант англійської мови:

листяна обгортка качана кукурудзи, що використовується для скручування сигарет.

В іспанській мові вказана одиниця має значення *лист*.

Значення полісемантичної іспанської лексеми *entrada* (*вхід, в'їзд; виступ; початок; навала; вторгнення*) також було змінено при надходженні до американського варіанта англійської мови, в якому вона почала використовуватися у значенні *експедиція, подорож до недослідженої території*.

До якісних змін значення, що відбуваються в семантичній структурі лексичних одиниць іспанського походження при їх запозиченні до американського варіанту англійської мови, слід віднести також зміщення, що виявляється в тому, що значення, яке знаходиться на периферії змістової структури слова-етимону, стає головним. Так, наприклад, в американському варіанті англійської мови лексема *tatador* має значення *матадор, один із учасників бою биків*. Також вказана лексема використовується в значенні *один із основних козирів при гри в ломбер, різновид гри в доміно*. В іспанській мові значення *матадор, тореро* є останнім серед інших значень вказаної лексеми: *вбивця, матадор, тореодор*.

При запозиченні іспанського *pronunciamento* до американського варіанту англійської мови його головне значення *військовий закалот* хоча і не втрачається, але пересувається на периферію. Інший лексико-семантичний варіант значення вказаної одиниці *оголошення вироку* розширює (*офіційна об'ява, маніфест, оприлюднення*) або звужує (*маніфест про зміну уряду*) своє значення при запозиченні. Багато іспанськомовних лексем стали також сленгізмами в американському варіанті англійської мови.

Висновки. Американський варіант англійської мови формувався під впливом іспанськомовних запозичень, що почали надходити до нього у зв'язку з соціокультурними, політичними та іншими контактами між носіями мов у XVII столітті, триваючи донині. В процесі надходження іспанські запозичення зазнавали якісних і кількісних змін. Ті одиниці, етимонами яких були моносеманти, в повному обсязі зберегли своє значення, підлягли спеціалізації, конкретизації або генералізації. Іспанськомовні запозичення, етимонами яких були полісеманти, зазнали звуження та розширення значення, а також зміщення значення від центру до периферії. В деяких із них також з'явилися нові значення або їх відтінки. Багато іспанізмів стали також одиницями сленгової лексики американського варіанта англійської мови. **Перспективи подальших досліджень** пов'язуємо з вивченням стилістичних особливостей іспанськомовних запозичень американського варіанта англійської мови.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Жлуктенко Ю. О. Українсько-англійські міжмовні відносини : українська мова у США і Канаді. Київ: Вища школа, 1974. 176 с.
2. Зацний Ю. А. Внутрішні запозичення сучасної англійської мови. Суми: «Вісник СумДУ», 2006. С. 23–29.
3. Зацний Ю. А. Розвиток словникового складу сучасної англійської мови : монографія. Запоріжжя : ЗДУ, 1998. 431 с.
4. Зацний Ю. А. Сучасний англомовний світ і збагачення словникового складу. Львів : ПАіС, 2007. 228 с.

5. Немус О. А., Бялик В. Д. Зовнішні та внутрішні запозичення англійської мови. Наукові записки. Серія : Філологічні науки. 2018. С. 27–35.
6. Larson M. L. Borrowings in the English Language. Lanham and N. Y. : University Press of America, 1984. 586 p.
7. Lyons J. Latin and Greek Borrowings in the Indo-European Languages. Bungay : Fontana, 1981. 256 p.
8. Rasinsky T., Padack N., Rick M. Greek and Latin Roots. – Keys to Building Vocabulary. Huntington Beach city : Shell Education Publisher, 2008. 208 p.
9. Strang B. A History of English. London : Methuen, 1974. 453 p.
10. Mencken H. L. The American Language. An Inquiry into Development of English in the United States. New York : Knopf, 1941. 769 p.
11. Pyles T. Words and Ways of American English. N. Y. : Random House, 1952. 310 p.
12. Krapp G. P. The English Language in America. Vol. 1. N. Y. : The Century Co., 1925. 377 p.
13. Мірошник С. О. Використання іспанської лексики в американській лінгвокультурі. *Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики*. 2012. № 21. С. 362–368.
14. Шовкопляс Ю. О. Аспекти вивчення впливу іспанської на англійську мову США (порівняльний аналіз українських та зарубіжних досліджень). *Науковий вісник ДДПУ імені І. Франка. Серія «Філологічні науки»*. 2019. № 11. С. 167–171.
15. Шовкопляс Ю. О. Лінгвальні особливості засвоєння іспанських запозичень англійською мовою США. *Science and Education a New Dimension. Philology*. 2019. VII (56). Issue 190. P. 48–52.
16. Longman Dictionary of American English / 5th ed. London : Pearson Education, 2014. 1368 p.
17. Merriam-Webster's Word-for-Word Spanish-English Dictionary. Springfield : Merriam-Webster, 2021. 672 p.
18. Гороть Є. І. та ін. Великий англо-український словник. Вінниця : Нова книга; Харків : Ранок, 2011. 1700 с.
19. Іспансько-український – українсько-іспанський словник / укл. В. Сахно. Ірпінь : Перун, 2017. 608 с.
20. Ляшук А. М. Семантична і формальна модифікація словникових одиниць української та англійської мов. *Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя. Серія: Філологічні науки*. 2013. № 3. С. 107–110.
21. Куц Е. О. Семантичні аспекти міграції та способи перекладу англійської термінологічної лексики. *Вісник Запорізького національного університету*. 2010. № 1. С. 215–221.